

ქართული ბანკების ტრიუმფი მსოფლიო კრიზისის ფონზე

გავრცელდება თუ არა მსოფლიოს საბანკო კრიზისი საქართველოს საბანკო სექტორზე

მსოფლიო საბანკო კრიზისმა ისეთი მასშტაბები მიიღო, რომ იგი მმართველი „შვიდეულის“ მთავარ პრობლემად იქცა. ვითარება იმდენად რთულია, რომ „ოქროს შვიდეულის“ მომდევნო შეხვედრებიც საბანკო იპოთეკური კრიზისის გადალახვის გზების ძიებას მიეძღვნება.

გლობალურმა კრიზისმა საქართველოშიც შემოაღწია, მაგრამ საქართველოს საბანკო სფერო საკმაოდ იზოლირებულია მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესებისგან.

ევრო-ამერიკის ქვეყნებში არსებული საბანკო კრიზისი გამოიწვევს დანაკარგებს 1,2 ტრილიონი დოლარის ოდენობით - ასეთი პროგნოზები გამოაქვეყნა ამე-

რიკულმა საინვესტიციო ბანკმა **Goldman Sachs**. ზოგიერთი ექსპერტისთვის ეს ციფრი მეტისმეტად გადაჭარბებულია. მაგრამ ამ პროგნოზირების პერსპექტივაში არანაირად არ ეწერება ქართული საბანკო სექტორის მომავალი. მსოფლიო კრიზისის გამომწვევი ფაქტორები საქართველოში საერთოდ არ მოქმედებს.

როგორც ცნობილია, მსოფლიო

ნათელა ვაშაკიძე

აკ. ნერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის დეპარტამენტის უფროსი მასწავლებელი

საბანკო კრიზისის მიზეზი გახდა სამომხმარებლო თუ იპოთეკური სესხების მიმღებთა მასობრივი გადახდისუუნარობა. თავის მხრივ, კი ეს პროცესი გამოიწვია ევრო-ამერიკულ კომპანიებში მიმდინარე კადრების ოპტიმიზაციამ.

ჯერ კიდევ 80-იანი წლებიდან ძალიან პოპულარული გახდა „ფუნქციონალური“ მენეჯმენტის და მარკეტინგის თეორიები. ამ ახალი მართვის კონცეფციის მიხედვით, საწარმოს ყოველ ფუნქციას და სტრუქტურულ ქვედანაყოფს უნდა ჰყოლოდა ცალკე მმართველი ჯგუფი თავისი ანალიტიკოსებით, მენეჯერებით და ასისტენტებით. „ფუნქციონალისტთა“ აზრით, შრომის ასეთი დანაწილება მენეჯმენტშიც ისევე ეფექტური იქნებოდა, როგორც წარმოებაში — დავიდ რიკარდოს „მახათის წარმოების“ ცნობილი მაგალითის მიხედვით. გარკვეული პერიოდის განმავლობაში კომპანიები კმაყოფილი იყვნენ იმით, რომ მათი ორგანიზაციული სტრუქტურის „ყოველი ტოტის ტოტის ტოტს“ ცალკე მენეჯერი ჰყავდა. შემდგომში საფასო კონკურენციის გაძლიერებამ აიძულა კომპანიები ხარჯების შემცირებაზე ეზრუნათ და რადგან ტექნოლოგიური ეკონომიის შესაძლებლობები უკვე ამოწურა, მათ გადანყვიტეს,

რომ ზედმეტი კადრების განთავისუფლებით სახელფასო ხარჯები შეემცირებინათ. 90-იანი წლების ბოლოდან დაიწყო „კადრების ოპტიმიზაცია“ და ამას თეორიული „გამართლება“ მოუძებნეს. ახალი თეორიების მიხედვით, „ფუნქციონალური“ მარკეტინგი აღარ ამართლებს, ამიტომ კომპანიები გადავიდნენ ე.წ. **Event** — მარკეტინგზე, მენეჯმენტს კი უნივერსალიზმი „მოსთხოვეს“. ამ უნივერსალიზმის მიხედვითაც, მხოლოდ ერთი მენეჯერი უნდა განაგებდეს რამდენიმე სანარმოო ქვედანაყოფს, რადგან ერთი ადამიანის მიერ აღქმული პრობლემების სპექტრი უფრო ადვილი გადასაწყვეტია. ამის გამო, მაღალანაზღაურებადი „ფუნქციონალური“ მენეჯერების მთელი არმია უმუშევარი დარჩა — ისინი იძულებულნი გახდნენ გადასულიყვნენ მომსახურების სფეროში არაკვალიფიციურ სამუშაოზე, სადაც ანაზღაურება არც ისე მაღალია. **შესაბამისად, მათ ვეღარ შეძლეს იმ კრედიტებზე პროცენტების გადახდა, რომელიც აღებული ჰქონდათ მაღალი ხელფასის იმედით.**

მაგალითად, კომპიუტერული უმსხვილესი მწარმოებელი კომპანია **Dell-ს** 2011 წლისათვის დაგეგმილი აქვს თავისი თანამშრომლების 10% სამსახურიდან დაითხოვოს. სამსახურიდან უკვე განთავისუფლებულია 5500 თანამშრომელი, 8000-ს კი მომავალში დაატოვებინებენ კომპანიას. **Dell-ს** და ბევრ სხვა კომპანიას ნამდვილად არ ემუქრება კრიზისი, მაგრამ „კადრების ოპტიმიზაციას“ მაინც ახდენს. იგივე პოლიტიკას აწარმოებენ სხვა სამრეწველო კომპანიები. **„კადრების ოპტიმიზაცია“ ისეთი მასშტაბები მიიღო, რომ უმუშევართა არმია კიდევ უფრო გაიზრდება.** მომსახურების სფეროს, მისი ზრდის მიუხედავად, არ შეუძლია ამდენი უმუშევარის დასაქმება.

სხვათა შორის, ბანკები კიდევ უფრო აძლიერებენ საბანკო კრიზისის გამოწვევ მიზეზებს. სამრეწველო კომპანიების მსგავსად მათაც დაიწყეს თავიანთი „ფუნქციონალური“ თანამშრომლების დათხოვნა. ბოლო 3 კვარტალის

განმავლობაში ამერიკულმა ბანკებმა 60 ათასზე მეტი თანამშრომელი დაითხოვეს. ეს ციფრი კიდევ უფრო გაიზრდება - ექსპერტთა ერთი ნაწილის მოსაზრებით, წლის ბოლომდე ამერიკის საბანკო სექტორიანად 300 ათასამდე „ზედმეტ“ თანამშრომელს დაითხოვენ. ეს კი ნამდვილად ვერ შეუწყობს ხელს ეკონომიკის განვითარებას და თვით საბანკო სექტორს კიდევ უფრო მეტად დააზარალებს. არადა, დასავლურ ბანკებს ნამდვილად არ სჭირდებათ თანამშრომლების დათხოვნა. ისინი კოლოსალურ რეზერვებს ფლობენ და კადრების პრობლემების გადაწყვეტაც შეუძლიათ, თანხის თუნდაც ნაწილი მარტო ამ მიმართულებას რომ ხმარებოდეს. მაგალითად, ბანკმა „მერილ ლინჩმა“ ერთ-ერთი ფრანგული ბანკი შეისყიდა 1,3 მილიარდ დოლარად მას შემდეგ, რაც დანაკარგების სახით 11,3 მილიარდი დოლარი ჩამოწერა (!!!).

სწორედ ასეთი ზედმეტი რეზერვები გახდა კრიზისის ერთ-ერთი მიზეზი. ფლობდნენ რა უზარმაზარ რესურსებს, ბანკები ძალიან ადვილად გასცემდნენ სესხებს საეჭვო გადახდის უნარის მქონე კლიენტებზეც — ასე რომ, მსოფლიო კრიზისი ნაწილობრივ თვით ბანკების „დამსახურებაა“.

საქართველოს ბაზარზე სხვა ვითარებაა. ქართულ ბანკებს არათუ რეზერვები — საკმარისი სახსრებიც კი არ აქვთ კრედიტებზე მზარდი მოთხოვნის დასაკმაყოფი-

ლებლად. ამიტომ, მდგომარეობის საკომპენსაციოდ, ბანკებმა ნამდვილი შეჯიბრი გამართეს ანაბრების მოზიდვის მიზნით: რას არ სთავაზობენ ისინი ქართველ მენაბრეებს — 15%-იან განაკვეთს დეპოზიტზე, მილიონი ლარის გათამაშებას 500 ლარიან ანაბრებზე და ა.შ. ასეთმა „მომაჯადოებელმა“ წინადადებებმა შესაბამისი შედეგები მოიტანეს — 1 მარტისთვის საქართველოს ბანკებში განთავსებულმა ანაბრებმა საერთო ჯამში 2,9 მილიარდი ლარი შეადგინეს, რაც 47,2% -ით (!) მეტია გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით. ამასთან, ლარში განთავსებული დეპოზიტები 83,5%-ით გაიზარდა, უცხოურ ვალუტაში განთავსებული დეპოზიტები კი მხოლოდ 33,2%-ით.

მიუხედავად ამისა, საქართველოს მოსახლეობის დანაზოგები არ აღმოჩნდა საკმარისი კრედიტზე მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად და ქართულმა ბანკებმა უცხოური რესურსების მოზიდვა დაიწყეს. მხოლოდ „საქართველოს ბანკმა“ 300 მილიონი დოლარი მოიზიდა, იგივე თანხა მიიღო „თი-ბი-სი“- ბანკმა თავისი უცხოელი პარტნიორებისაგან, ასევე გაზარდეს თავიანთი უცხოური რესურსები „ტაოპრივატბანკმა“ და „ვი-თი-ბი“ ბანკმა.

უცხოური კაპიტალის მასობრივი შემოდინების მიუხედავად, განაკვეთები ქართულ კრედიტზე არ კლებულობს — პირიქით, გა-

იზარდა კიდევ 1-2 %-ით. ეს სიტუაცია უცხოელებსაც აწყობთ, რადგან საქართველოში ორმაგი მოგების მიღება შეუძლიათ. განვითარებულ ქვეყნებში ანაზრები მიიღება 4-5% წელიწადში, კრედიტები კი გაიცემა 8-11%-იანი განაკვეთით.

ეს თანაფარდობა, ალბათ, ასეც დარჩება. რომელიმე ბანკმა ანაზრებზე სარგებელი რომ შეამციროს, ფულის მიმწოდებელ მეანაზრეებს დაკარგავს. კრედიტზე კი განაკვეთს ვერ შეამცირებს, რადგან ეს წამგებიანი იქნება...

ერთი შეხედვით, შესაძლებელია, რომ კრედიტი გაიფუტოს იაფი უცხოური რესურსების ხარჯზე, მაგრამ ეს თვითონ უცხოელებს არ აწყობთ, მით უმეტეს, რომ სხვა ქვეყნებში ისინი ზარალს განიცდიან. საქართველოში კი ორმაგი მოგების მიღების პერსპექტივა ჯერ კიდევ ძლიერია, რადგან, აქ ჯერ კიდევ მრავალი პოტენციური აუთვისებელია.

საქართველოში არსებული ფულის დეფიციტი აიძულებს ბანკებს, რომ დაკვირვებულად იმოქმედონ და არ გასცენ კრედიტები ისეთ საქმეებზე, რომელთა წარ-

მატებაც საეჭვოა. ასე რომ, კორპორაციული კლიენტების მხრიდან მასობრივი გადახდის უუნარობის პერსპექტივა ჯერ-ჯერობით არ ჩანს.

ექსპერტთა ნაწილი ეჭვის თვალთ უყურებს ბანკების ლიბერალობას სამომხმარებლო სესხების გაცემის საკითხებში. ზოგიერთი ბანკისთვის 200 ლარიანი ხელფასის ცნობაც კი საკმარისია იმისათვის, რომ, მაგალითად, მობილური ტელეფონის ან ტელევიზორის ყიდვა დააკრედიტონ. არადა, 200 ლარი ეს რეალური საარსებო მინიმუმი და როგორ უნდა გადაიხადოს ასეთი შემოსავლის პირმა დამატებით კიდევ საპროცენტო განაკვეთები?

ალბათ, ბანკირებს ქართული „ოჯახური სოლიდარობის“ იმედი აქვთ. ობიექტურად თუ დავაკვირდებით იმ „200 ლარიან“ მომხმარებელს დღითი დღე მეტი შანსი აქვს, რომ უფრო მაღალანაზღაურებადი სამუშაო იშოვოს.

საქართველოში ნამდვილად არ არის მოსალოდნელი „კადრების ოპტიმიზაციის“ შედეგად მასობრივი უმუშევრობა, რადგან ქართულ ფირმებში კადრები იმთავით-

ვე ოპტიმიზირებულია. ქართველ ბიზნესმენთა დიდი ნაწილისთვის ჯერაც უცხოა, თუ რა არის „ფუნქციონალური“ მენეჯმენტი ან მარკეტინგი, ამიტომ სამსახურში იმდენი კადრი აჰყავთ, რამდენიც უკიდურესად აუცილებელია.

ამას ემატება მზარდი უცხოური ინვესტიციები. საქართველოში არსებული პოლიტიკური დაძაბულობის და საქართველოს იმიჯის შელახვის მიუხედავად, უცხოური ინვესტიციების ნაკადი კიდევ უფრო იზრდება. მხოლოდ მიმდინარე წლის დასაწყისიდან, სულ რაღაც 3 თვის განმავლობაში, საქართველოში შემოსულმა ინვესტიციებმა 500 მილიონი დოლარი შეადგინეს. ეს კი ჩვენი ქვეყნის მასშტაბისთვის საკმაოდ დიდი ციფრია.

ამ პროექტებში ათასობით ადამიანი დასაქმდება უშუალოდ, თანამედევ ინფრასტრუქტურებშიც ათათასობით სამუშაო ადგილი შეიქმნება. ამასთან, უცხოელი ინვესტორები რამდენჯერმე მეტ ხელფასს უხდიან თანამშრომლებს, ვიდრე თვითონ ქართველი ბიზნესმენები — ასე რომ, სამომხმარებლო, თუ იპოთეკური კრედიტების კრიზისი საქართველოში მოსალოდნელი არ არის.

ერთადერთი პრობლემა, რაც უკვე გაცემულ კრედიტებს შეეხება — ეს არის დოლარის კურსის დაცემა. კრედიტის მიმღებთა დიდი ნაწილი ხელფასს დოლარებში ღებულობს — ამ ხელფასის მოცულობა ლარებში კი იკლებს. შესაბამისად, მათი გადახდის უუნარობაც მცირდება. ლარებში მხოლოდ მცირე სესხები გაიცემა საყოფაცხოვრებო ტექნიკის შესაძენად. დიდი მოცულობის გარიგებების ფასები, როგორც წესი, დოლარებშია ფიქსირებული. საყოფაცხოვრებო ტექნიკის შეძენაზე ნამდვილად არ არის გაცემული იმდენი სესხები, რომ მათმა გადაუხდელობამ მთელი საბანკო სექტორის კრიზისი გამოიწვიოს.

ამრიგად, საქართველოში საბანკო კრიზისისათვის ობიექტური წინაპირობები არ არსებობს. სუბიექტური მიზეზებით კი ნებისმიერი სისტემის მოშლა შეიძლება. თუნდაც ნავთობზე ფასის ზრდა ხელოვნური სპეკულაციების

შედეგია: რამდენჯერაც კოლუმბიაში რომელიმე მარქსისტი პარტიზანი გაიფაჩუნებს ან კალაშნიკოვის ავტომატიდან გაისვრის, იმდენჯერ ნავთობის ფასი ლონდონის ბირჟაზე 2 დოლარით იზრდება. ერთი ბარელი ნავთობის მოპოვება კი 3-დან 5 დოლარამდე ჯდება. თუ ნავთობის ბირჟაზე სპეკულაციები გაგრძელდება და წლის ბოლოსათვის ბარელის ფასი 200 დოლარს მიაღწევს, როგორც ამას ცნობილი ექსპერტები ვარაუდობენ, საქართველოს ეკონომიკა ამ მოვლენას ნამდვილად ვერ გაუძლებს. კრიზისში აღმოჩნდება არა თუ საბანკო, არამედ ეკონომიკის ყველა სექტორი.

გამოსავალი ამ შემთხვევაში არის მხოლოდ შემოსავლების ინდექსაცია ფასების ზრდის

პროპორციულად. საქართველოს მთავრობა თავგამოდებით კი ებრძვის ფასების ზრდას, მაგრამ ობიექტური მიზეზების აღმოფხვრას ვერ ახერხებს. ეროვნულმა ბანკმა 9-დან 11%-მდე გაზარდა განაკვეთები სადეპოზიტო სერტიფიკატებზე - მიმოქცევიდან „ზედმეტი“ ფულის ამოღების მიზნით. ფასები იზრდება არა იმიტომ, რომ მოსახლეობას ბევრი ფული აქვს, არამედ იმიტომ, რომ ძვირდება საწვავი, რაც ზრდის პროდუქციის თვითღირებულებას. შესაბამისად, მენარმე იძულებულია ფასებიც გაზარდოს. მაგალითად, „ნიკორამ“ 25% -ით გაზარდა თავისი პროდუქციის ფასები. გაყიდვების მოცულობა თითქმის იგივე პროპორციით შემცირდა, რაც ძალიან არ

უნდოდათ კომპანიის მესვეურებს, ისინი იძულებული იყვნენ გაეზარდათ ფასები, რადგან საწვავის გაძვირების გამო, ნაგებზე ვერ იმუშავებდნენ.

ამიტომ საქართველოს მთავრობამ ინფლაციასთან ბრძოლის მიზნით ან ნავთობის ფასები უნდა დაანევიოს ლონდონის ბირჟაზე მოკალათებულ სპეკულანტებს (რაც ფანტასტიკის ზღვარსაც სცილდება), ან უნდა მოახდინოს მოსახლეობის შემოსავლების სტიმულირება ინფლაციის პროპორციულად. ინფლაციის „უბედურება“ მდგომარეობს არა თვითონ ფასების ზრდაში, არამედ იმაში, რომ მოსახლეობის უმეტესობას არა აქვს საკმარისი ფული გაძვირებული პროდუქციის შესასყიდად.

RESUME

GEORGIAN BANKS' TRIUMPH AGAINST THE BACKGROUND OF THE WORLD CRISIS

Will the world's bank crisis affect the Georgian bank sector?

NATELA VASHAKIDZE

Senior Teacher at the Economics Department of A. Tsereteli State University in Kutaisi

The expansion of the world's bank crisis has reached such a grand scale that it has become the main concern of the ruling “Seven”. The situation is so grave that the next meetings of the “Golden Seven” will also be dedicated to finding the ways of overcoming the mortgage crisis in banks.

The global crisis caused by the “staff optimization” in European and American states reached Georgia as well, but the banking area of Georgia is sufficiently isolated from the processes going in the world's economy. Therefore, despite the massive influx of foreign capital into this country, the rates of Georgian credits have not yet decreased. The possibility of gaining double profit is still strong here, since there are many unused potentialities.

Within the environment, which is relatively favorable for the banking area, a considerable problem is created by the fall in exchange of dollars, and the high

speed at which prices for customer goods are rising. A considerable part of the clients who take credits are paid salaries in dollars, which means that their salaries in GEL and, respectively, their paying ability are reduced.

The only solution in this case is indexation of incomes in proportion to the rise of prices. The Georgian government is making great efforts to prevent the rise of prices, but they still fail to eliminate the objective reasons of that process.

In order to fight the inflation, the Georgian government should either make the speculators at London Stock Exchange reduce the prices for oil (which is absolutely incredible), or ensure the stimulation of the populations' salaries in proportion to the inflation. The “trouble” with the inflation is not the rise of prices but the fact that the most part of population has not enough money to buy goods at increased prices

